

Ikkemuslimsk islam i retssagen mellem Sherin Khankan og Naser Khader

I efteråret 2017 havde jeg netop afsluttet 11-måneders etnografisk feltarbejde i Mariam Moskeen, hvor jeg blandt andet havde observeret, hvordan Khankan grundlagde Skandinaviens første moske med kvindelige imamer, der holder fredagsprædiken og leder den efterfølgende bøn (*salat al-jumu'ah*). Sideløbende med feltstudiet observerede jeg, hvordan Khankan i danske medier på den ene side blev præsenteret som feminist med fokus på menneskerettigheder og på den anden side som islamist, der blandt andet ønskede at introducere stening. Disse to personer er ikke forenelige, og jeg var forundret over, hvordan de kunne eksistere side om side.

Indledningsvist er det vigtigt at slå fast, at den Khankan, jeg observerede i 2016-17, ikke var islamist. Det er ganske enkelt uforeneligt med islamistiske standpunkter at være kvindelig imam, at gå ind for LGBTQ-vielser,¹ at ønske afskaffelse af kønsopdeling under fredagsbønnen² og at foretage religiøse vielser mellem muslimske kvinder og ikkemuslimske mænd. Diskrepansen mellem Khankans handlinger og holdninger på den ene side og den islamistiske identitet, hun bliver tillagt, på den anden side er med andre ord paradoksal, for hvordan kan en kvindelig imam mistænkes for at være islamist?

Desværre kan jeg ikke besvare dette spørgsmål fyldestgørende, men jeg vil i dette essay forsøge at stille spørgsmålet tydeligt og redegøre for de observationer, jeg har gjort mig. Hertil har jeg udvalgt retssagen mellem Khankan og Naser Khader, Marcus Knuth og Martin Henriksen som case til at belyse ovenfor beskrevne dobbeltpersonafænomener. Retssagen er velegnet, fordi den er rig på materiale, hvor de to personer kolliderer. Dermed

Jesper Petersen er postdoc på forskningsprojektet "Producing Sharia in Context" på Københavns Universitet.

Essays udgivet af Scandinavian Journal of Islamic Studies er ikke fagfællebedømt.

1 Khankan foretager ikke LGBTQ-vielser, men hun argumenterede på de interne linjer for, at hun selv, som imam for Mariam Moskeen, skulle foretage dem. Der var imidlertid flertal for af taktiske årsager ikke at indføre LGBTQ-vielser i moskeen, selvom flertallet i bestyrelsen gik ind for dem (Petersen 2022, 114-42).

2 Khankan (Khankan 2015) annoncerede den 5. marts 2015, at hun ville åbne en moske uden kønsopdeling. Senere på måneden måtte hun imidlertid bøje sig for flertallet i moskeen, som ønskede, at fredagsbønnen udelukkende skulle være for kvinder (Petersen 2022, 112-3).

er det muligt at vise, hvordan den ene persona udgør Khankans selvidentifikation, mens den anden udgør ikkemuslimers produktion af hendes identitet.

Essayet er baseret på data fra min ph.d.-afhandling, feltobservationer fra møderne i landsretten og højesteret og arkivmateriale fra Infomedia og Mediestream. Det er ikke et forsøg på at give et fyldestgørende overblik over sagen – det er den alt for omfangsrig til. I stedet anvender jeg brudstykker af sagen til at tydeliggøre, hvordan ikkemuslimer producerer islam og muslimsk identitet, og i slutningen af artiklen argumenterer jeg for, at studiet af ikkemuslimsk islam er et overset forskningsfelt i både dansk og international islamforskning (Petersen & Ackfeldt forthcoming; Petersen 2022, 15-17).

Jeg skal i øvrigt bemærke, at jeg på intet tidspunkt har involveret mig som part i den offentlige debat, men jeg har ved forskellige lejligheder skrevet debatindlæg, hvor jeg går i rette med Khader, Knuth, Henriksen og andres forståelse af sharia og tilgang til islam (Petersen 2018a, 2018b, 2019).³ Jeg har ikke været involveret i sagen i landsretten, men jeg har assisteret med at finde relevante kildetekster, inden sagen kom for højesteret.

Indledningsvist – inden jeg kommer til retssagen – vil jeg illustrere dobbeltpersonafænomenet gennem tre eksempler hentet i danske medier.

De to personaer

Islamismeanklagerne mod Danmarks første kvindelige imam fremsat af Khader, Knuth og Henriksen medførte en række spektakulære og aldeles bizarre situationer i danske medier. Den 15. december 2017 sad to professorer i studiet på DR2 Deadline med alvorlig mine og vurderede, at Khankan ikke var islamist. For mig – og sikkert mange andre som kendte sagens indhold – virkede scenen i Deadline som skrevet af John Cleese og gruppen omkring Monthly Python. Dog uden den forløsning, der normalt kommer i Cleeses sketches, når situationens alvor punkteres – det trick, som også kendes fra H.C. Andersens *Kejserens nye klæder*, hvor et barn siger det højt, som er åbenlyst for enhver. Situationen i TV-studiet var højspændt, men der var ingen Cleese-karakter eller lille dreng, som trådte frem og påpegede, at diskussionen handlede om, hvorvidt en kvindelig imam, der foretager interreligiøse vielser, holder fredagsprædiken og leder fredagsbøn var radikal islamist.⁴

3 Jeg har sendt dette essay til Naser Khader, Marcus Knuth, Martin Henriksen, Søren Espersen, Sherin Khankan og Khaterah Parwani for kommentarer. Kun Khankan vendte tilbage med kommentarer. Disse har dog kun givet anledning til en mindre rettelse i forhold til Exitcirkelns grundlæggelse og virke.

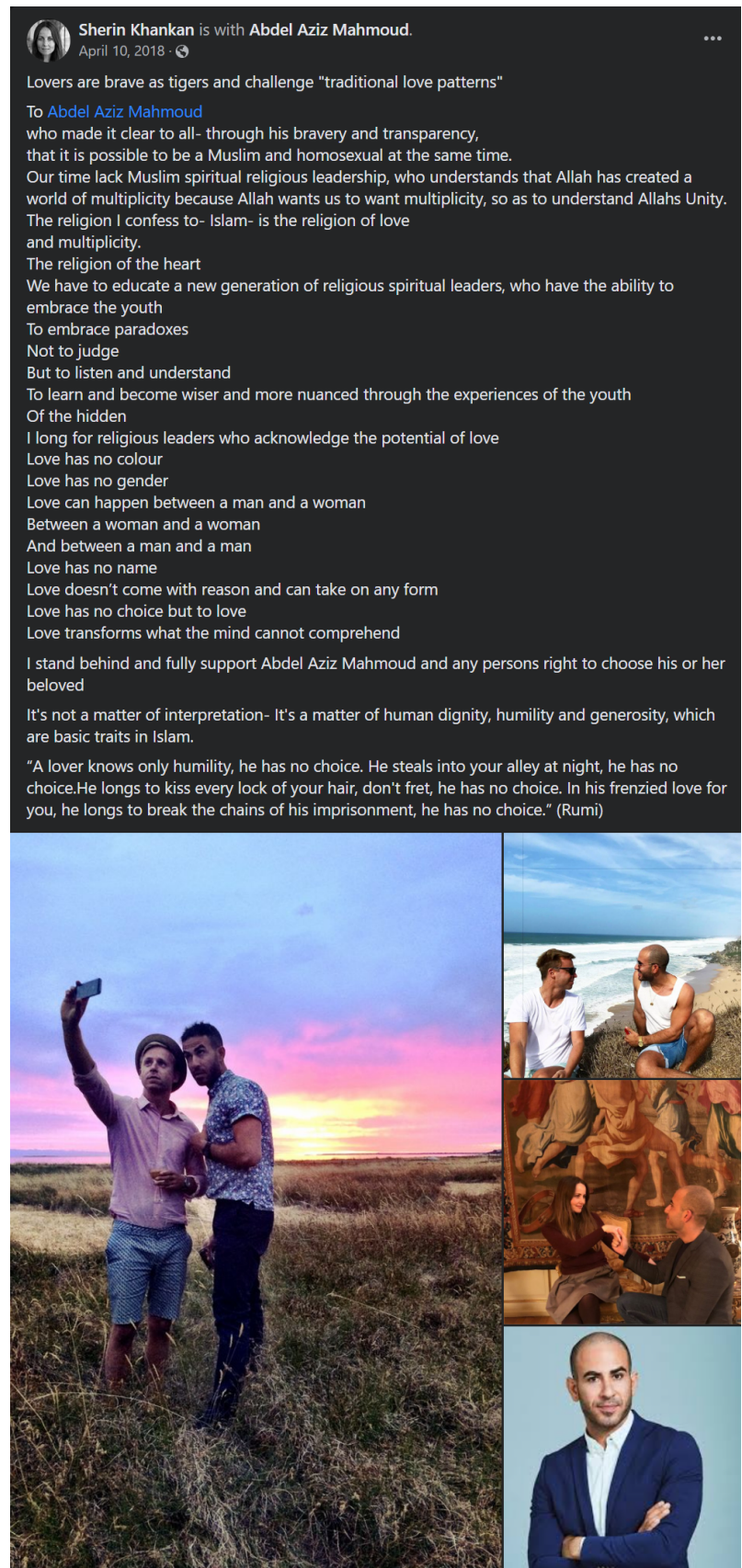
4 Jeg har ikke inkluderet LGBTQ-vielser her, eftersom Khankans standpunkt ikke var offentligt kendt på daværende tidspunkt. Det var dog velkendt i mindre kredse uden for offentligheden.

Det fascinerende ved scenen i DR2 Deadline var, at intet pegede i retningen af, at Khankan skulle være islamist – faktisk var det helt åbenlyst, at det ikke kunne være tilfældet – men alligevel kunne der skabes en situation, hvor dette spørgsmål blev taget alvorligt. Jeg inddrager ikke Cleese og Andersen i analysen for at latterliggøre nogen, men jeg mener, at deres tilgang til tider kan indfange værdifulde perspektiver gennem skabelsen af en distancerende fremmedgørelse (*Entfremdung*), sådan at man ikke lader sig rive med. Spørgsmålet er nemlig ikke, om Khankan var islamist i 2017 – spørgsmålet er, hvordan det er muligt at stille sådan et spørgsmål og samtidig blive taget alvorligt. Hvorfor har Cleese-karakteren og den lille drengs stemme ikke den samme effekt i danske medier som på BBC og i eventyrene? Svaret må være, at det ikke var åbenlyst for enhver, og det er interessant.

Tre måneder senere, da Khankan den 26. marts 2018 forlod Élyséepalæet, hvor hun havde drukket te med præsident Emmanuel Macron, blev hun mødt af en journalist fra DR, som ville vide, hvad Khankan tænkte om, at hun “som dansk imam modtager en invitation til at tale med en præsident?” Khankan havde ti dage forinden stævnet Khader, Henriksen og Knuth for injurier, fordi de havde kaldt hende islamist, og i interviewet italesætter hun uforeneligheden mellem den persona, der netop har besøgt Macron, og den islamist-persona, hun ofte er blevet tillagt i Danmark (se eksempelvis Henriksen 2016; Jensen 2017; Nissen 2017; Sennels 2016; Tavakoli 2017). Hun siger blandt andet, at “det er også bare paradoksalt, at jeg her i Frankrig bliver set som en repræsentant for progressiv islam, hvor i Danmark skal jeg lidt kæmpe for det modsatte.”⁵ De to narrativer kolliderer grundet situationen, hvor Khankan er på vej ud fra sit møde med Macron, der bygger på hendes identitet som progressiv muslim, mens islamistpersonaen aktualiseres med tilstedeværelsen af en dansk journalist. Her tydeliggøres det, at dobbelt-personafænomenet er forankret i den danske kontekst. Khankan er mig bekendt ikke mistænkt for at være islamist andre steder end i Danmark.

Senere på året – den 11. september 2018 – spredtes nyheden i danske medier om, at Københavns Byret havde besluttet, at Khankans sag imod Khader, Knuth og Henriksen skulle starte i landsretten. Khankan havde dagen forinden været på Hven for at holde tale til Abdel Aziz Mahmouds og Andreas Gylling Æbeløs bryllup, hvilket BT som den eneste avis havde fået øje

5 Interview på DR.dk: <https://www.dr.dk/nyheder/udland/video-dansk-imam-efter-kaffe-med-macron-i-frankrig-er-jeg-progressiv> (besøgt 9. december 2021).

Figur 1: Sherin Khankans Facebook-opdatering den 10. april 2018, da hun blev inviteret til Abdel Aziz-Mahmouds og Andreas Gyllings bryllup.

på. De bragte derfor en artikel med overskriften “Kvindelig imam beskyldt for at forsvare piskeslag: Nu hylder hun kendt homopar” (Hansen 2018). På Facebook erklærede Khankan allerede den 10. april 2018, da hun fik invitationen til at tale ved brylluppet, at “I stand behind and fully support Abdel Aziz Mahmoud and any persons right to choose his or her beloved. It’s not a matter of interpretation – it’s a matter of human dignity, humility and generosity, which are basic traits in Islam” (se figur 1). Da hun havde holdt talen, lagde hun billeder og endnu en støtteerklæring på Facebook den 10. september 2018, hvor hun tilføjer: “BEMÆRK: Jeg har ikke foretaget en vielse af parret. Jeg

Figur 2: Khankans Facebook-opdatering den 10. september 2018, hvor hun holder tale ved brylluppet, mens hun samtidig respekterer beslutningen i Mariam Moskeen om, at den ikke faciliterer LGBTQ-vielser.

deltog som gæst til brylluppet og holdt en tale om kærlighedens veje” (se figur 2). Tilføjes skyldes, at gruppen bag Mariam Moskeen havde besluttet, at moskeen ikke ville facilitere LGBTQ-ægteskaber. Khankans tale til brylluppet udgjorde således et kompromis; hun gik ind for LGBTQ-ægteskaber, men faciliterede ikke indgåelse heraf, eftersom hun repræsenterede Mariam Moskeen udadtil (se note 1). Khankans erklæring om, at LGBTQ-ægteskab er i overensstemmelse med hendes islam, ændrede dog ikke Khaders, Knuths og Henriksens standpunkt om, at hun var islamist (de fastholdt og genfremsatte blandt andet påstanden om at Khankan var islamist under retssagen i landsretten den 25. og 26. maj 2020).

Baggrund for retssagerne kort fortalt

Khankan grundlagde i 2014 Exitcirklen, som hjælper kvinder ud af psykisk og fysisk voldelige forhold. Exitcirklen er i dag en landsdækkende organisation, der tilbyder terapigrupper, kognitiv terapi, juridisk assistance og lignende services til både mænd og kvinder, der har brug for hjælp til at frigøre sig fra forskellige former for undertrykkelse såsom psykisk og fysisk vold. Foreningen er finansieret med både private og offentlige midler, og i 2017 sendte Khankan og Khaterah Parwani en ansøgning om 680.000 kr. til satspuljemidlerne på vegne af Exitcirklen.

Da Naser Khader, der på daværende tidspunkt var konservativt folketingsmedlem, blev opmærksom på Khankan og Parwanis ansøgning, gik han sammen med Knuth (V)⁶ og Henriksen (DF)⁷ om at skrive en e-mail til Josephine Fock (ALT), Sofie Carsten-Nielsen (RV) og Holger K. Nielsen (SF), hvori de opfordrede til en fælles beslutning om en omfordeling af satspuljen, sådan at Exitcirklen ikke ville modtage støtte:

Kære Josephine, Sofie og Holger

Det er med stor beklagelse, at vi har erfaret, at en andel af satspuljemidlerne planlægges at uddeles til organisationen Exitcirklen. Det er vores overbevisning, at hvis ordførerne var klar over, hvilke personer, der står bag organisationen, og dermed til at modtage midlerne, så ville I se anderledes på sagen. Bag organisationen Exitcirklen står de kontroversielle muslimske debattører, Sherin Khankan og Khaterah Parwani.

6 Knuth skiftede senere parti til Konservative.

7 Henriksen har senere meldt sig ud af Dansk Folkeparti.

[sektion om Parwani]

Sherin Khankan kendes måske af nogle som imamen fra kvindemoskeen, som ikke ville tillade adgang for mænd og dermed fastholder kønsadskillelsen i muslimsk religiøs forkyndelse. Khankan udtalte i 2015, at kristendommen er en “überreligion”, som i kraft af Grundloven er hævet over andre religioner, og i 2016, at vi skal gøre op med kristendommens “overherredømme”. Grundloven er i øvrigt udemokratisk ifølge Khankan. Khankan er også kendt for ikke at ville afvise sharialov, som hun mener er foreneligt med dansk lovgivning, ligesom hun i [2002]⁸ nægtede at stemme for en resolution mod sharia og de heraf følgende steninger i Nigeria, herunder steningen af Amina Lawal.⁹ Sherin Khankan har i 2011 forsvaret piskeslagsstraffen for utroskab, hvor hun argumenterer for, at straffen kun gælder, “hvis den, der begår utroskab, insisterer på at gentage sin handling”, og at piskeslagene skal tolkes som en forebyggende straf.

Satspuljemidlerne er tiltænkt organisationer og initiativer, hvor formålet er at hjælpe udsatte på social- og sundhedsområdet. Satspuljemidlerne skal ikke gå til projektmagere, som er gode til at skrive ansøgninger, men har ingen dokumenteret erfaring på området. Desuden må vi ikke legitimere ekstreme politiske og religiøse overbevisninger gennem støttemidler.

Har ordførerne tillid til en organisation, som drives af så kontroversielle figurer?

Mener ordførerne, at satspuljemidlerne skal støtte bestemte politiske dagsordener frem for andre?

Vi vil meget gerne støtte gode initiativer, men mener, at det vil give bagslag at uddele offentlige støttekroner til politisk kontroversielle organisationer.

Med venlig hilsen

Marcus Knuth, Martin Henriksen, Naser Khader¹⁰

8 Khader, Knuth og Henriksen skriver 2001, men afstemningen var i 2002.

9 Amina Lawal blev ikke stenet, eftersom hun vandt sin appelsag (Sørensen 2003).

10 Citeret uden hyperlinks fra Østre Landsrets Dom i sag BS-31714/2018-OLR. E-mailen indeholder hyperlinks til artikler som dokumentation for de fremsatte påstande.

E-mailen blev lækket til Radio24Syv, og herefter udspillede sig en debat i efteråret 2017, hvor Khader, Knuth og Henriksen gentog og uddybede e-mailens påstand – blandt andet med anklage om at Khankan var islamist. Dermed var der dannet grundlag for, at Khankan kunne føre en injuriersag imod de tre folketingspolitikere.

I det efterfølgende fokuserer jeg indledningsvis på anklager-

ne om, at Khankan går ind for stening. Denne sag går helt tilbage til en afstemning på det Radikale Venstres landsmøde i 2002. Herefter fokuserer jeg på sharia (for en gennemgang af de øvrige anklager mod Khankan, se Petersen 2022, 239-50).

Radikale Venstres landsmøde 2002

I år 2000 blev Khader opstillet til folketinget for Radikale Venstre. Det var næsten samtidigt med, at Khankan, som ligeledes var medlem af det Radikale Venstre, gjorde sin entre i danske medier. I sommeren 2001 arbejdede hun som facer for Amnesty International (Henriksen 2001), og i august grundlagde hun Forum for Kritiske Muslimer. Dette blev starten på et parløb mellem Khankan og Khader i dansk politik. Khader deltog på den stiftende generalforsamling den 12. august 2001 og skrev efterfølgende i Ekstra Bladet under rubrikken "Hurra for kritiske muslimer", at "søndag blev en forening for kritiske muslimer stiftet i Danmark. Det er et rigtig godt initiativ ...". (Khader 2001). En måned senere den 12. september 2001 – dagen efter al-Qaidas koordinerede angreb på den amerikanske østkyst – offentliggjorde Khankan sammen med Henrik Plaschke foreningens manifest i Politiken. Timingen medførte, at Khankan hurtigt blev en vigtig stemme i den offentlige debat.

Den 14. januar 2002 gjorde Khankan for første gang sit standpunkt om, at hun ønskede kvindelige imamer i Danmark (Khankan 2002b), gældende offentligt – et standpunkt, hun senere fremsatte som en blandt flere målsætninger med sin aktivisme (se fx Khankan 2006, 2011, 2015). Det oprindelige argument for kvindelige imamer var delvist baseret på Khankans speciale om sufisme og islamisk aktivisme i Syrien (Khankan 2002a), som hun indleverede på Københavns Universitet i august 2002, hvorefter hun fik titlen religionssociolog med bifag i filosofi.

I mellemtiden var Khankan desuden blevet opstillet som folketingskandidat for Radikale Venstre. Hendes politiske karriere blev dog kort, da hun på landsmødet i september 2002 stemte imod en resolution, der fordømte sharialov med reference til en steningsdom afsagt i Nigeria. Weekendavisen fortalte dengang, at

Sherin Khankan tager hjertens gerne den dybeste afstand

fra stenings-domme i Iran og Nigeria og allehånde uhyrligheder, som begås i islams eller shariaens navn. Men hun vil ikke tage afstand fra sharia, fordi hun mener, sharia er kernen i hendes religiøse overbevisning, som hun for øvrigt mener er fuldt forenelig med demokrati og menneskerettigheder. Derfor stemte hun imod en resolution imod sharia på De Radikales Landsmøde. (Bramming 2002)

Sharia dækker som bekendt en lang række emner såsom etik, troslære og ritualer, men med afkoloniseringen i det 20. århundrede har nogle muslimske lande udarbejdet kodificeret lovgivning med inspiration fra den islamisk-juridiske tradition. Der er dog en stærk tendens i den danske offentlighed til at reducere sharia in toto til lovgivning.¹¹ Dette efterlader meget lidt plads til sharia som kernen i muslimers tro. Khader var i 2002 bekendt med denne problemstilling:

Lad mig endnu engang understrege: jeg kunne da aldrig støtte en resolution, der gør det umuligt for min mor at faste, bede og bære tørklæde. Resolutionen på det radikale landsmøde var ikke et nej til Sharia som tro. Den var ikke et nej til islam som religion. Resolutionen hed "Nej til Sharia-lovgivning"... Vi både kan og skal skelne mellem Sharia som tro og som lovgivning. (Khader 2002b)

11 Her er det vigtigt at være opmærksom på den sproglige udfordring (Petersen & Vinding 2020, 17-29) eller det, Wael Hallaq (2009, 1) kalder *the prison of language* – altså at jura ikke betyder jura, sådan som dette begreb forstås på dansk og andre europæiske sprog. Islamisk jura er en oversættelse af det arabiske begreb *fiqh*, som betyder indsigt, og det har – ligesom andre begreber relateret til sharia – en noget anden betydning end danske, juridiske begreber. Der er her tale om en oversættelsesvanskelighed, som formentlig ligger til grund for mange misforståelser, og som derfor typisk adresseres på første eller en af de første sider i lærebøger om sharia (Hallaq 2009, 1ff.; Petersen & Vinding 2020, 17ff.; Vikør 2005, 1ff.).

12 Kursiven optræder i originalen.

Khader måtte – ligesom Khankan – svare på ganske megen kritik og gentagne gange redegøre for sit standpunkt, og det er gennemgående, at han foretager ovennævnte skelnen mellem sharia som tro og sharia-lovgivning. Eksempelvis i sit svar på en kronik af Malene Grøndahl og Carsten Fenger-Grøn (2002) i Information: "Overskriften på resolutionen hed, betegnende nok, ikke 'Nej til Sharia' – i så fald kunne jeg til dels acceptere kronikørernes protester. Overskriften hed 'nej til Sharia-lovgivning', og det er en ganske anden sag" (Khader 2002a). Ligeledes skrev Khader i en kronik i Politiken sammen med Hanna Zia-deh at,

Resolutionen var ikke et nej til islam som religion. Den var ikke et "Nej til Sharia". Den var et "Nej til sharia lovgivning" som samfundssystem... Men hvad er så forskellen på sharia som personlig tro og som lovgivning? Sharia stammer fra det arabiske ord for "vej". Sharia

er ikke, som mange tror, en samling af love og forskrifter... Sharia kan som metode derfor godt danne grundlag for ens personlige overbevisning, uden at man af den grund går ind for at indføre sharialovgivning som udgangspunkt for en stats forfatning. (Khader & Ziadeh 2002)¹²

Mens Khader mente, at det Radikale Venstre skulle fordømme sharialovgivning, så mente Khankan, at man skulle anvende den samme fremgangsmetode, som hun kendte fra Amnesty International, hvor man formulerer sig neutralt. Den 27. september kunne Berlingske fortælle, at Radikale Venstres hovedbestyrelsen i København og Frederiksberg på Khankans anmodning havde vedtaget en alternativ udtalelse, som ikke nævner sharia med et eneste ord. Her står der blandt andet, at hovedbestyrelsen

... tager skarpt afstand fra enhver form for grusomme og umenneskelige straffe, uanset deres begrundelse og juridiske ophav. Verdslige love, der er blevet til efter demokratiske principper og som respekterer de universelle menneskerettigheder, er den eneste acceptable form for lovgivning i et samfund. (Thobo-Carlsen 2002)

Det interessante ved ovenstående diskussion er, at den tydeligt viser, at Khader var fuldt ud bevidst om, at Khankan var imod stening, hvilket står i stærk kontrast til Khaders senere anklager imod Khankan om, at hun gik ind for stening. Han mente endda, at sharia kunne danne grundlag for ens personlige overbevisning, uden at man af den grund går ind for at indføre sharialovgivning. Diskussionen under og umiddelbart efter det Radikale Venstres landsmøde handlede om, hvordan man skulle fordømme stening – ikke om, hvorvidt man skulle fordømme stening. Desuden viser diskussionen, at Khader på et tidspunkt har været bevidst om forskellen på den rolle, sharia spiller som grundlag for muslimsk tro og som grundlag for nogle staters lovgivning (også kaldet islamisk lov).

Diskussionen i 2002 taget i betragtning kan det virke paradoksalt, at Khader sammen med Knuth og Henriksen skriver i deres e-mail, at "Khankan er også kendt for ikke at ville afvise sharialov, som hun mener er foreneligt med dansk lovgivning, ligesom hun i [2002]¹³ nægtede at stemme for en resolution mod sharia og de heraf følgende stening i Nigeria, herunder steningen af Amina Lawal". Khader er fuldt ud bekendt med, at

¹³ Khader, Knuth og Henriksen skriver 2001, men afstemningen var i 2002.

¹⁴ Begge dele er indeholdt i sharia.

Khankan var imod stening, og han er bekendt med, at Khankan – ligesom alle andre muslimer, der enten blot tror på Gud eller beder en bøn¹⁴ – handler i henhold til sharia, hvilket han betegner “sharia som tro”. Forklaringen på Khaders reevaluering af fortiden skal formentlig findes i, at han med tiden reviderede sin definition af sharia.

Suspendering af dømmekraft

Da debatten om e-mailen kørte i efteråret 2017 udviste Khaders støtter i Folketinget og i den offentlige debat en slående loyalitet over for ham. Khader var for dem *eksperten*. Dette til trods for, at Khader kun fire måneder forinden var blevet taget i så omfattende plagiat, at People’s Press tilbagekaldte hans seneste bog, *Hjertet Bløder* (Baatrup & Kristensen 2017). Desuden er det opsigtsvækkende, hvor mange sammenstød og konflikter Khader har haft med forskere (Petersen & Vinding 2020, 192-94) – herunder konflikter om netop definitionen af sharia.

I 2011 havde Khader ændret sin definition af sharia. Han mente nu, at der kun var én sharia uden rum for fortolkning, og han underkendte på den baggrund blandt andet Jørgen S. Nielsens forklaring om, at sharia varierer med fortolkning (Ritzau 2011). Khaders standpunkt er ikke kun i strid med helt basal viden inden for islamiske studier – nemlig at sharia både historisk og i dag udlægges på mange forskellige måder – det er også i strid med hans tidligere skelnen mellem sharia som lovgivning og sharia som tro.

Til trods for den offentligt tilgængelige viden om Khader valgte nogle folketingspolitikere og offentlige debattører at suspendere deres egen dømmekraft og stole blindt på Khader. Det er eksempelvis tydeligt i en diskussion mellem Parwani og Søren Espersen (DF)¹⁵ i TV-programmet *Vi ses hos Clement* den 8. oktober 2017:

Kjersgaard: Før man sender sådan en mail – før man trykker på send-knappen – hvad gør man så, for at sikre sig, at det er rigtigt?

Espersen: Så går man til den ekspert, man stoler på, og vi stoler fuldt og fast på Naser Khader, som jeg har kendt i 20 år som en ærlig og god mand.

Kjersgaard: Og her tænker du, at han er ekspert i

¹⁵ Søren Espersen har senere skiftet parti til Danmarksdemokraterne.

[hvad]?

Espersen: Han er ekspert på det her område. Han kan Koranen forfra og bagfra.

Parwani: Det kan jeg ikke.

Espersen: Men det kan han, og [han] kender miljøerne indefra, og der er det klart, at der læner vi os som politikere op ad en ekspert. Han er *eksperten*, og vi stoler fuldt og fast på ham.

Kjersgaard: Så har I gennemtjekket det basale argument om, at Parwani og Khankan er ... [Espersen afbryder].

Espersen: Det behøver vi ikke gennemtjekke, Clement, for det har Naser Khader gjort. Vi stoler på, at det, han siger, det er rigtigt: At Khaterah og Sherin Khankan ændrer holdning efter forgodtbefindende [og] taler med to tunger. Det fortalte han mig i aftes [under åbningsdebatten i Folketinget], og det stoler jeg på.

Kjersgaard: Parwani?

Parwani: Altså jeg synes, at det er magtmisbrug. Det er præcist det der, jeg har kæmpet [imod] de sidste 15 år. Det er, at en mellemøstlig mand går ind og skaber en bazarsladder – et rygtesamfund. Jeg har aldrig drukket en kop kaffe med Naser Khader, jeg kender ham ikke, [og] han kender intet til mig. Jeg har haft et kæreste-forhold de sidste ni år. Jeg har ikke ændret holdning eller talt med to tunger. Min kæreste har både – hvad hedder det – ahmediyya-rødder og jødiske rødder. [Parwani vender sig mod Espersen]. Ved du, hvor meget det kræver for en kvinde med min baggrund at kæmpe den kamp? Det er både tværreligiøst, tværetnisk [og] tværkulturelt. Det kan du aldrig nogensinde sætte dig ind i ... Det, jeg kræver, det er, [at] når vi kvinder går i fronten for minoriteter [og] kæmper imod nogle stærke kræfter, når jeg bliver spyttet på på gaden, når jeg bliver kaldt en luder [og] bliver truet på mit eget liv, så forventer jeg, at du har min ryg.

Parwani fremfører sit ni år lange kæresteforhold til en ikkemuslimsk mand som dokumentation for, at hun bestemt ikke kan anses for at være islamist,¹⁶ men Espersen nægter at forholde sig til, hvad hun siger. Han henviser igennem hele interviewet til Khaders vurdering af Parwani og Khankan og fastholder, at de taler med to tunger. Parwani påpeger sidst i interviewet, at

16 Pointen er her, at det er uforeneligt med islamistiske standpunkter, at Parwani som muslimsk kvinde indleder et forhold til en ikkemuslimsk mand.

Espersen suspenderer de demokratiske spilleregler, når hverken han eller Khader vil indgå i diskussionen om anklagerne, som de fremsætter imod hende og Khankan:

Når magten kommer med en anklage mod befolkningen, så skal man sørge for den demokratiske proces, hvor jeg får lov til at stå over for Naser Khader. Altså alle journalister har jagtet Naser Khader – det er find Holger mand! Der er jo ikke nogen, der har kunnet få fat på manden.

Khader nægtede fortsat at debattere med Khankan og Parwani, og han underbyggede på intet tidspunkt sine anklager. Det var imidlertid ikke alle politikere og debattører, der suspendede deres dømmekraft og stolede blindt på Khader. Knuth havde eksempelvis sin egen analyse, som i høj grad byggede på, at han stillede Khankan til ansvar for sin egen definition af sharia.

Knuth

I et interview med Clement Kjersgaard den 3. december 2017 i TV-programmet *Vi ses hos Clement*, forklarede Knuth, at “vi [har] jo fået et brev – mig og Naser Khader og Henriksen fra hendes [Khankans] advokat – hvor hun siger: ja, hun støtter fortsat sharia men – nu kan jeg ikke huske – men ikke som lovgivning. Problemet er bare, at sharia er jo lovgivning”. Det er interessant at bemærke, hvordan Knuth – ligesom mange andre ikkemuslimske politikere og debattører – insisterer på, at hans forståelse af sharia er mere korrekt end muslimers egen forståelse. Desuden afviger Knuths afvisning af en opdeling mellem sharia som lov og sharia som tro tydelig fra Khaders standpunkt i 2002.

Kjersgaard italesætter straks distinktionen mellem Khankans sharia og Knuths sharia: “Det vil sige, at din læsning af, hvad der er og ikke er sharia; din læsning af, hvordan man definerer det ... skal afgøre, om en aktivist kan få penge fra den danske stat?” Her til gentager Knuth blot sit standpunkt om, at hans forståelse af sharia er korrekt, og at den i øvrigt afspejles i Den Danske Ordbogs definition af ordet.¹⁷ Han forklarer desuden, at hvis han skulle skrive denne mail i dag, så ville han “have fokuseret ene og alene på sharia, fordi det er det sprængende punkt”.

Knuth blev ligesom Khader sagt imod af forskere – mig selv inklusive (Petersen 2019c). Da Berlingske konfronterede Knuth med Thomas Hoffmanns forklaring om, at sharia kan opdeles i

17 Heri har Knuth ret. Den Danske Ordbogs opslag om sharia er mangelfuldt i en sådan grad, at det må siges at være misvisende. Jeg har kontaktet Den Danske Ordbog vedrørende denne problemstilling, og opslaget er blevet rettet til. Disse rettelser er imidlertid utilstrækkelige.

sharialovgivning og sharia som begreb (svarende til Khaders sharialovgivning og sharia som tro), og at Khankan udelukkende går ind for sidstnævnte, fastholdt han, at hans forståelse af sharia er korrekt, mens Khankan og Hoffmann ifølge ham tager fejl:

Så det er sådan set lige meget for dig, hvor meget hun lægger afstand til det, og hvad den her professor siger?

Jamen, det er lige så selvmodsigende, som hvis jeg siger, at jeg går ind for dødsstraf, bare ingen kommer til skade, og at dødsstraf er et åndeligt begreb. Sharia betyder klokkeklart, at lovgivningen kommer fra Koranen, og længere er den ikke. (Rohde & Borre 2019)

Det interessante er her, at Knuth producerer sin egen islam og træder ind i en teologisk diskussion, hvor han optræder som *ikkemuslimsk islamisk autoritet* (Petersen 2022, 16). Knuth underkender Khankans teologiske standpunkt og fremfører sit eget som værende den eneste korrekte fortolkning. Dette til trods for, at han ikke er muslim.

Det er et almindeligt fænomen i dansk politik og danske medier, at ikkemuslimer producerer islam, som de mener er mere objektiv og sand end muslimers islam. Jeg har derfor foreslået produktioner af islam blandt ikkemuslimer som et nyt forskningsobjekt inden for islamiske studier (Petersen & Ackfeldt forthcoming; Petersen 2022, 15-17). Det er en vigtig pointe, eftersom magtasymmetrien mellem minoritet og majoritet medfører, at muslimer har yderst vanskeligt ved at definere sig selv og islam. I denne case formår Knuth – grundet hans magtposition – at producere Khankans identitet og definere hendes og alle andre muslimers sharia, mens de muslimske stemmer fortrænges.

Knuths forståelse af sharia er så udbredt blandt politikere, debattører og generelt i den danske offentlighed, at den måske endda kan beskrives som almen viden i befolkningen. Med andre ord er denne forståelse af sharia sand for rigtig mange mennesker. Det vil sige, at når Knuth i Berlinske spørger, “Kan vi give statsstøtte til en kvindelig imam, der promoverer indførslen af sharia i Danmark?”, så er det et meningsfuldt spørgsmål for rigtig mange mennesker, ligesom Debatten-udsendelsen på DR2 om, hvorvidt Khankan er islamist, blev opfattet som meningsfuld og relevant af Deadlines redaktion og formentlig også af programmets seere. Derfor er det nødvendigt at forske i ikkemuslimsk islam.

18 Retsmøderne fandt sted den 25. og 26. maj 2020. Indholdet i dette afsnit er struktureret i forhold til indhold og præsenteres således ikke i kronologisk orden.

Landsretten¹⁸

Dynamikkerne i et retslokale er ganske anderledes end i den offentlige debat. De juridiske specialister i form af dommere og advokater diskuterer på en meget struktureret måde orienteret mod lovtekster og juridiske principper. Advokaterne varetager hver især deres klienters interesser, hvilket blandt andet ses i, at Khaders advokat citerede kendte debattører såsom Jaleh Tavakoli og Helle Merete Brix som støtte for sin vurdering af, at Khankan var islamist, mens Khankans advokat henviser til de to professorer, der på DR2 Deadline vurderede, at hun ikke var islamist. Det vil sige, at for at varetage deres klienters interesser vælger advokaterne kilder på baggrund af deres konklusioner.

Landsretten skulle imidlertid ikke tage stilling til, om Khankan var islamist; den skulle afgøre, om Khader, Knuth og Henriksen måtte kalde hende islamist. Advokaterne for de tre daværende folketingsmedlemmer har til opgave at opnå en frifindelse af deres klienter, hvilket skaber en interessant diskrepans mellem den offentlige debat og retslokalet. Knuth havde eksempelvis i den offentlige debat stået fast på sit standpunkt og sagt, at han ville forsvare det i retten, men hans advokat argumenterede for, at hans udtalelser var dækket af grundlovens § 57, som siger: "For sine ytringer i Folketinget kan intet af dets medlemmer uden Folketingets samtykke drages til ansvar uden for samme." Advokaten tilføjede desuden, at sagen var forældet, eftersom der var gået mere end seks måneder fra Knuths gerning til stævningen. Denne fremgangsmåde står i skærende kontrast til Knuths udmelding om, at han ville stå ved sine ord i retten. Det skal dog bemærkes, at selvom Knuths advokat argumenterede for, at sagen skulle afvises, så fastholdt Knuth sit standpunkt, da han vidnede. Her gentog han blandt andet sin påstand om, at man – uanset hvad Khankan mener – ikke kan skelne mellem sharialovgivning og sharia. Baggrunden for dette standpunkt var på den ene side, at "jeg har erfaring med sharia og er ekspert gennem min erfaring", men også at "det er Naser Khader, der fortalte mig om Khankan ... jeg stoler fuldt ud på ham" – det vil sige en kombination af en selvudnævnelse til ekspert på sharia og en suspendering af dømmekraft ligesom Espersen.

Khankans persona og den persona, Khankan var tillagt som islamist, kolliderede tydeligt i retslokalet. Da Khankan blev afhørt af sin egen advokat, forklarede hun indledningsvis, at der er forskel på sharia i form af en nationalstats lovgivning og den

19 Der er også teologiske standpunkter, som Khankans position ikke er forenelig med, men pointen er her, at Khankans opdeling af sharia kan siges at være normativ i en europæisk kontekst. Normen udfordres af eksempelvis islamister og salafister, som mener, at der kun er én sharia. Således kan Khader, Knuth og Henriksen siges at indtage eller støtte et teologisk standpunkt, når de fremsætter deres påstande om, at der kun er én sharia.

sharia, der ligger til grund for tro, og at det er sidstnævnte, hun mener, er forenelig med danske værdier og demokratiske idealer. Som beskrevet ovenfor er denne udlægning helt i overensstemmelse med både teologiske standpunkter¹⁹ og forskeres skelnen (Hallaq 2009; Petersen & Vinding 2020; Vikør 2005). Herefter fulgte en kort oversigt over den anerkendelse, Khankan har fået for sit arbejde for kvinders rettigheder, og de mange priser, hun har modtaget – heriblandt en Global Hope Award for bekæmpelse af ekstremisme og radikaliserings. Med hensyn til sidstnævnte er det interessant at bemærke, at under de afsluttende bemærkninger (replik og duplik) affejede Henriksens advokat den danske og internationale anerkendelse af Khankans arbejde med, at hun er velset blandt politisk korrekte mangfoldighedsprædikanter i Danmark, mens internationale organisationer såsom FN “i nogen grad er styret af mellemøstlige kræfter”.

Under en af pauserne gik jeg frem til anklagebænken for at hilse på Henriksen, som jeg ønskede at interviewe til min ph.d.-afhandling om islamisk feminisme. Henriksen virkede overrasket over emnet og spurgte mig, om sådan et fænomen virkelig eksisterede. Det interessante ved denne situation er, at en af mine nøgleinformanter netop var Khankan, som han kategoriserede som islamist.²⁰ Sådanne situationer er fulde af paradokser, og jeg kan endnu ikke forklare fænomenet, men jeg mener, at svaret skal findes i studiet af ikkemuslimsk islam.

Under Henriksens afhøring protesterede Khankans advokat og sagde, at “Henriksen citerer Koranen og lægger ordene i munden på min klient”. Denne protest afspejler et almindeligt fænomen i den offentlige debat, hvor ikkemuslimer grundet den asymmetriske magtrelation mellem majoritet og minoritet kan producere både muslimers islam og identitet. Henriksen producerer netop – ligesom Khader, Knuth, Espersen, Tavakoli, Brix og mange andre – islamistpersonaen Khankan selv, og det er måske forklaringen på, at han ikke kan få øje på Khankans feministiske aktivisme.

20 Jeg skal for en god ordens skyld bemærke, at forskere såsom Saba Mahmood (2012) og Anabel Inge (2017) har vist, at mange islamister og salafi-muslimer selv opfatter deres religiøse praksis som frigørende.

Afsluttende refleksioner

Retssagen mellem Khankan og Khader, Knuth og Henriksen fortsatte, som var manuskriptet skrevet af Cleese, uden at situationens alvor nogensinde blev punkteret. Det er imidlertid ikke

et usædvanligt fænomen i danske medier. Lignende manuskripter udspiller sig med jævne mellemrum i danske medier, hvor det stadig betragtes som almen viden, at sharia er en barbarisk lov, og at der kun findes én udlægning. Derfor må muslimer, der deltager i den offentlige debat, forholde sig til ikkemuslimers produktion af islamisk ortodoksi og muslimske identitet.

I retten måtte Khankan svare på spørgsmål som fx, om Koranen er fejlfri og perfekt, og svaret "ja" blev af forsvarsadvokaterne tolket, som at hun bekræfter Khaders, Knuths og Henriksens ikkemuslimske islamisk-teologiske standpunkt. Ligeledes måtte hun forholde sig til Khaders påstand om, at der kun er én sharia, og at man ikke kan vælge dele af sharia til og fra – eller sharia a la carte, som han udtrykte det. Igen og igen spurgte Khaders, Knuths og Henriksens advokater Khankan, om hun kunne forstå, hvorfor offentligheden bliver forvirret, når hun taler om sharia, hvilket Khankan konsekvent svarede nej til. Det vil sige, at hun – ligesom mange andre muslimer – blev stillet til regnskab for doktriner inden for ikkemuslimsk islam og den måde, hvorpå hun er blevet portrætteret af journalister, debattører og politikere.

Jeg mener, at ikkemuslimsk islam er et overset og negligeret forskningsområde, og at der er brug for en teoretisering og empirisk udforskning af fænomenet (Petersen & Ackfeldt forthcoming; Petersen 2022, 15-17). Ligeledes kan det være en strategisk god beslutning for journalister – ligesom Kjersgaard i det ovenstående interview med Knuth – at lave en tydeligere skelnen mellem muslimers identitet og den identitet, de tillægges af ikke-muslimer, og mellem muslimsk islam og ikkemuslimsk islam.

Khankan tabte både retssagen i landsretten og i højesteret. Det er vigtigt for mig at understrege, at dette essay ikke er en kommentar til domstolenes håndtering af retssagen.

Litteratur

- Baatrup, Kasper & Kristoffer Ø. Kristensen. 2017. "Folkeoplysning eller forførelse? Naser Khader i ny sag om plagiat". I *Jyllands-Posten*, 6. maj.
- Bowen, John R. 2016. *On British Islam: Religion, Law, and Everyday Practice in Shari'a Councils*. Princeton: Princeton University Press.
- Bramming, Pernille. 2002. "GYS". I *Weekendavisen*, 4. oktober.
- Giese, Ditte. 2016. "Opgør med Islams Patriarkat". I *Politiken*, 11. februar, 2. sektion.
- Grøndahl, Malene & Carsten Fenger-Grøn. 2002. "Det sprængfarlige s-ord". I *Information*, 24. september.
- Hallaq, Wael B. 2009. *Sharia: Theory, Practice, Transformations*. Cambridge: Cambridge

- University Press.
- Hammer, Juliane. 2012. *American Muslim Women, Religious Authority, and Activism: More Than a Prayer*. Austin: University of Texas Press.
- Hansen, Christian. 2018. "Kvindelig Imam Beskyldt for at Forsvare Piskeslag: Nu Hylder Hun Kendt Homo-par". I *B.T.*, 11. september.
- Henriksen, Martin. 2016. "Nye Borgerliges Naive Tilgang Risikerer at Svække Kampen mod Islamismen." I *Fyns Amts Avis*, 14. september.
- Henriksen, Morten. 2001. "Menneskerettigheder Rykker på Gaden". I *Politiken*, 11. august, sektion 1.
- Inge, Anabel. 2017. *The Making of a Salafi Muslim Woman*. New York: Oxford University Press.
- Jensen, Pernille Friis. 2019. "Om Moskées og Medborgerskab: Moskées Rolle for Aktivt medborgerskab som Oplevet af Muslimske Kvinder i Danmark". I *Tidsskrift for Islamforskning* 13(2): 9-37.
- Jensen, Uwe Max. 2017. "I Har Gjort Domkirken til en Røverkule." I *Jyllands-Posten*, 3. marts.
- Khader, Naser. 2001. "Hurra for kritiske muslimer". I *Ekstra Bladet*, 25. august.
- . 2002a. "Sprængfarlig Uvidenhed". I *Information*, 25. september.
- . 2002b. "Vi Er imod Sharia-Lovgivning". I *Weekendavisen*, 11. oktober.
- Khader, Naser & Hanna Michal Ziadeh. 2002. "Sharia". I *Politiken*, 3. oktober.
- Khankan, Sherin. 2002a. *Islamisk aktivisme i Syrien: Den islamiske vækkelse i Abu Nur Moskeen i Damaskus belyst gennem stormuftien af Syrien Sheikh Ahmad Kuftaros prædikener samt dens kvindelige deltageres udlægninger*. Speciale på Københavns Universitet.
- . 2002b. "Kvindelige Imamer Ønskes". I *Kristeligt Dagblad*, 14. januar.
- . 2006. *Islam og Forsoning – En Offentlig Sag*. København: Lindhart og Ringhof.
- . 2011. "Gud Skal Ikke Lukkes Inde i Folkekirken". I *Information*, 22. december.
- . 2015. "Vi Har Brug for Kvindelige Imamer". I *Politiken*, 5. marts.
- Lane, Oliver & Chris Tomlinson. 2016. "Denmark Will Build Secret Women's Only Mosques To Protect Worshippers From Radical Islamists". I *Breitbart*, 13. februar.
- Mahmood, Saba. 2012. *Politics of Piety: The Islamic Revival and the Feminist Subject*. Princeton: Princeton University Press.
- Nissen, Camilla Winther. 2017. "Spiller Sherin Khankan Blot for Galleriet?" I *Berlingske*, 21. december.
- Otterbeck, Jonas. 2010. *Samtidsislam: Unga Muslimer i Malmö och Köpenhamn*. Stockholm: Carlssons Bokförlag.
- . 2014. "Ritualization among Young Adult Muslims in Malmö and Copenhagen". I *Ethnic and Racial Studies* 34(7): 1168-85.
- . 2016. "Experiencing Islam: Narratives about Faith by Young Adult Muslims in Malmö and Copenhagen". In Nathal M. Dessing, Nadia Jeldtoft, Jørgen S. Nielsen & Linda Woodhead (eds.): *Everyday lived Islam in Europe*. London: Routledge.
- Petersen, Jesper. 2018a. "Højrefløjens Sludder Ødelægger den Vigtige Debat om Islam". *Politiken*, 15. oktober.
- . 2018b. "Islamistteologen fra Dansk Folkeparti". *Jyllands-Posten*, 5. oktober.
- . 2019a. "Media and the Female Imam". I *Religions* 10(3): 159-172.
- . 2019b. "Pop-up Mosques, Social Media Adhan, and the Making of Female and lgbtq-Inclusive Imams". I *Journal of Muslims in Europe* 8(2): 178-196.
- . 2019c. "Sharia Er Ikke en Lovtekst fra Middelalderen". I *Berlingske*, 15. marts.
- . 2021. "Som ph.d.-studerende lærte jeg hurtigt, at det kunne have store konsekvenser, hvis min forskning kom frem til de forkerte resultater". I *Politiken*, 14. juni.
- . 2022. *The Making of a Mosque with Female Imams: Serendipities in the Production of Danish Islams*. Leiden: Brill.
- Petersen, Jesper & Anders Ackfeldt. Forthcoming. "The case for studying non-Muslim Islams". I *Theory and method in the study of religion*.
- Petersen, Jesper & Niels Valdemar Vinding. 2020. *Sharia og Samfund: Islamisk Ret, Etik og Praksis i Danmark*. Frederiksberg: Forlaget Samfundslitteratur.
- Ritzau. 2011. "Professor: Sharia og Demokrati Kan Forenes". I *Ritzaus Bureau*, 26. oktober.
- Rohde, Thomas Søgaard & Martin Borre. 2019. "Marcus Knuths Strid med Kvindelig Imam Bunder i Det, Han Oplevede i Afghanistan". I *Berlingske*, 6. marts.
- Schmidt, Garbi. 2007. *Muslim i Danmark – Muslim i Verden: En Analyse af Muslimske Ungdomsforeninger og Muslimske Identitet i Årene op til Muhammad-Krisen*. Uppsala: Swedish Science Press.
- Sennels, Nicolai. 2016. "Pisk og Sharia: Så ekstrem er den kvindelige imam Sherin Khankan." I *Ekstra Bladet* –

- Nationen*, 3. september.
- Sørensen, Allan. 2003. "Amina Lawal Undgår Stening". I *Kristeligt Dagblad*, 26. september.
- Tavakoli, Jaleh. 2017. "Vesten Bliver Angrebet af Islamisk Terror, og Vi Betaler Penge for Muslimers Udenomssnak." I *Jyllands-Posten* – Blog, 2. oktober.
- Thobo-Carlsen, Jesper. 2002. "Kha-der Beklager Sharia-Kompromis". I *Berlingske*, 27. september.
- Udlændige-, Integrations- og Boligministeriet. 2016. «Tal og fakta på udlændigeområdet 2015. (https://www.nyidanmark.dk/-/media/Files/US/Tal-og-statistik/Tal-og-fakta/tal_og_fakta_2015.pdf?la=da&hash=3E56FFB1E986E1CBB3936704DC61A4-68C1E3F1D) (besøgt 9. august 2022).
- Vikør, Knut S. 2005. *Between God and the Sultan: A History of Islamic Law*. London: Hurst & Company.